

A gyógyszerészek problémái 1933—34-ben

ZALÁNYI SAMUEL

Jól kell ismernünk a múltat is ahhoz, hogy a jövőt jól építhessük. A múltból merített ismeretek hasznossá és hasznosíthatóvá azonban csak úgy válhatnak, ha a múltban született terveket, megvalósult elgondolásokat, eseményeket és jelenségeket a gondosan értékelő bírálai mérlegén mérjük le, elkülönítve így egymástól a valódi, tartós értéket és a romlandót vagy értéktelent, azt, ami a haladást és fejlődést szolgálta attól, ami azt fékezte, vagy akadályozta. Ezt írta az „Évszázados küzdelem hazánk egészségügyéért” című munkánk előszavában *dr. Szabó Zoltán* akkori egészségügyi miniszter. Könyvünk az új egészségügyi törvény történeti előkészítését szolgálta.

A könyvhöz való anyaggyűjtés során több mint tizezer megjelent cikket, könyvet, parlamenti és tudományos egyesületi jegyzőkönyvet, illetve irattári anyagot tanulmányozott át a szerzői team, és a munkát segítő könyvtári kutatószolgálat munkatársi gárdája.

Munkánk során természetesen számtalan archiv számba menő parlamenti és egyesületi jegyzőkönyvet tanulmányoztunk át, melyek a gyógyszerészet egyes kérdéseivel foglalkoztak az elmúlt évszázad során.

Nyilvánvalóan és természetesen felvetődhet a kérdés a hallgatóságban, hogy az előadás tárgyául miért éppen az 1930-as évek e két évének gyógyszerész történelmével, történetével óhajtok röviden foglalkozni, hiszen az 1876. évi XIV. törvény, mely az egészségügyi alaptörvényünk, ebben az évben érkezett el 100 éves „születésnapjához”.

Ez a centenáriumi év időszerűvé tenné, hogy az 1876-os törvény gyógyszerészi vonatkozásait tegyük vizsgálat tárgyává ezen a gyógyszerésztörténeti konferencián, azonban éppen a bevezetőben idézett gondolatok szellemében választottam előadásom témájaként az 1933 és 1934-es év gyógyszerészeti, illetve a gyógyszerészeket érintő változásokat, mivel véleményünk szerinti ezekben az években történtek a gyógyszerészet területén olyan mélyreható változások, amelyek történelmi példával szolgálhatnak mai életünkben is a gyógyszerészetet érintő problémák megoldásához.

A magyar történelemben a mohácsi csatavesztés után, eltekintve az erdélyi fejedelemség, a Rákóczi szabadságharc és az 1848-as szabadságharc rövid időszakától, önálló magyar államiságáról, vagy legalábbis állami életünk, államvezetésünk egyes területeinek önálló intézéséről csak az 1867-es kiegyezés után beszélhetünk.

A magyar gyógyszerészet fejlődése, fejlődéstörténeti vizsgálata sajnálatos módon csak szoros kapcsolatban vizsgálható az osztrák, illetve az osztrák-magyar monarchia gyógyszerészetének fejlődésével. Az 1876-os törvény gyógyszerészi vonatkozásaira is még rányomja bélyegét a bécsi orvosi iskola, illetve az osztrák-magyar monarchia gyógyszerellátásának igazgatási rendszere.

Az első világháború utáni trianoni békeszerződés által területében közel 1/3-ára csökkeni ország sem anyagi, sem erkölcsi, sem gazdasági vonatkozásban nem tudott egy vesztes háború után kellő időt, energiát, pénzt és szakmai kezeteket biztosítani egy olyan fontos egészségügyi ellátási forma szervezését és át-gondolt kialakítására, mint az egészségügyi ellátáson belül is nagy jelentőségű gyógyszerellátás.

Csak érintőlegesen említem meg azt a kettősséget, amely az egészségügyi közösségi jellege és a kapitalista termelési rend árutermelő és profitszerző termelési rendje között szinte áthidalhatatlan válaszfalat emel.

Az előzőekben elmondott okok, valamint az egész világra kiterjedő mélyreható gazdasági válság is akadályozta az ország egészségügyének, illetve a gyógyszerellátás szervezett rendjének irányított kialakulását.

Áttekintve a már említett könyvünkhöz felhasznált óriási jegyzetanyagot, úgy találtam, hogy a Bethleni konszolidáció és a világ-gazdasági válság időszaka után az 1933—34-es években találunk löbb olyan jelenséget a gyógyszerészek életében, a gyógyszerészet fejlődésében, amely sajátosan magyar, sajátosan szakmai és sok szempontból előremutató a szocialista gyógyszerészet, a szocialista egészségügy kialakulása szempontjából.

A rendelkezésünkre álló rövid idő miatt szabad legyen csak vázlatosan, szinte emlékeztetőszerűen felsorolni azokat a gyógyszerészeket, illetve gyógyszerészetet érintő problémákat, melyek ezen időszakban foglalkoztatták a magyar gyógyszerészetért aggódó, sorsuk alakulásáért felelősséget vállaló gyógyszerész kartársakat.

Mélyreható kettősség figyelhető meg a gyógyszerész-tulajdonosok és az alkalmazott gyógyszerészi kar szemlélete között.

Ha hívek akarunk lenni az igazsághoz, meg kell jegyeznünk azonban azt is, hogy a gyógyszerész-tulajdonosok mellett, hogy végsőig védtek anyagi érdekeiket, nem feledkeztek meg és sokat tettek annak érdekében, hogy a gyógyszerészet egészségügyi és közegészségügyi feladatainak is mindenkor a legmesszebbmenőkig eleget tegyen.

Sokat foglalkozik a kor gyógyszerészi lapjainak szakíró gárdája a gyógyszerészi etika problémáival is.

Ezen időszak központi problémái között találjuk a magyarországi gyógyszerész egyesület által a kormányzat felé tett javaslatokat.

Számos emlékirattal, a kormányfőhatósággal való tárgyalással kívánták biztosítani a gyógyszerészi pályán működők jövőjét. Igaz, hogy ezen törekvésük inkább arra irányult, hogy csökkentsék a gyógyszerészi karra való felvételek számát, mivel még ebben az időben is több száz állástalan gyógyszerész nem tudott gyógyszerészi pályán elhelyezkedni. A korabeli gyógyszerészlapokat tanulmányozva számtalan utalást találunk arra, hogy hány okleveles gyógyszerész kapott drogéria engedélyt, helyezkedett el segédként drogériában, jelentkezett gyógyszerészi munkára kószitért, lakásért és némi zsebpénzért. Sajnálatosak azok a hírek, melyek öngyilkosságról számolnak be és segélyakciókról az állástalan gyógyszerészek részére.

A hódmezővásárhelyi városi főorvos javasolja, hogy a szegénybetegek receptjének retaxálását bizzák gyógyszerészre és jelentésében közli, hogy egy állástalan gyógyszerész havi 30—40 pengőért vállalná is ezt a munkát.

Körlevelet olvashatunk a „belügyminiszter Úr 229.125—1932 és 209.032—1933. számú leiratai alapján az állástalan gyógyszerészek ügyében”.

Engedtessék meg nekem, hogy szószerint idézzek egy apróhirdetést a Gyógyszerészi Közlöny 49. évfolyamának első számából. (18. lap).

„Ötven évi, félszázados gyakorlattal bíró gyógyszerész, agg. rokkant, munkaképtelen, a jelen gazdasági helyzet áldozata, kérem a nemesszívű Kartársaim jóindulatú támogatását, Kegyes adományokat, hálás köszönettel, a Gyógyszerészi Értesítő kiadói hivatala fogad el.”

Törvénytervezetet nyújtanak be a gyógyszerészképviselők a kötelező nyugdíj- és egyéb szociális intézkedések megvalósítására. Sokat foglalkoztatja a korabeli szakajtót a jogadományozás szabályozása. Ennek a kérdésnek részletes taglalása kimerítené egy hosszabb előadást.

Már a Budai Törvénykönyv kimondja, hogy gyógyszerész csak gyógyszerész-tar-

ban árusíthatnak. Sajnálatos, hogy közel 700 évvel később is probléma a gyógyszerárúsítás kérdése.

Számos cikket olvashatunk a gyógyszerár szabályozás kérdése körüli nagy vitákról és általában sokat foglalkozik a korabeli sajtó gazdasági és sajnós bírósági kérdésekkel is.

Külön fejezetet érdemelne a gyógyszerészek adóztatása körüli problémák taglalása.

E korban került először napirendre a gyógyszerári rendtartás, a vásár- és ünnepnap, munkaszünetek biztosítása is.

Sok szerző foglalkozik a gyógyszer-különlegességek, valamint a nem kevesebb, mint 33 biztosító intézet és a szegénybetegek részére kiszolgáltatható gyógyszerek kérdésével is.

Különböző nézőpontokból, de mégis nagyon sokat foglalkozik a korabeli szak-sajtó a Magyarországi Gyógyszerészek Egyesületének működésével. Elgondolkoztató, hogy mennyire sokan és milyen sokat foglalkoznak a gyógyszerészet jelen problémáit és jövőjét tárgyaló kérdésekkel.

Es itt szabad legyen a jelen levő gyógyszerésztörténelmet, történetét kutató illusztris hallgatóságnak a figyelmét felhívni arra, hogy nem csak a kémia, fizika, növénytan, a gyógyszerkutatás területén eredményeket elért nagy gyógyszerészek érdemesek arra, hogy élettörténetüket kutassák, hanem azoknak a magyar gyógyszerészet kialakulása és a jövő fejlődésének kialakítása körül munkálkodó gyógyszerész kollégák, szakírók, képviselők (zömmel gyógyszerészek), életműve is kutatásra méltó, akiknek szinte végelethatalan sörából szabad legyen csupán néhány nevet kiemelnem:

Idősb. Schédy Sándor, Csurgay Kálmán, dr. Traxler László, Karlovsky Geyza, Lukács István, Csíppék János, Orosz László, dr. Gaál Endre, Ember Elek, dr. Varságh Zoltán, Dániel Mihály, dr. Vondrasek József, Réthelyi József, Koritsánszky Ottó, Bársony Elemér, Frankl Antal, Löcherer Tamás, dr. Abay-Nemes Gyula, Róth Manó, Mátray Gusztáv, dr. Bokor László, dr. Dömötör László, dr. Hajós Gyula, Jankó Gyula, Zboray Béla, Filó János, Bayer Antal és még sokan mások.

És még egy javaslat:

Adósok vagyunk még az államosítás és az utána következő időszak, a szocialista gyógyszerészet kialakulásának, történetének megírásával. Negyed század ugyan még nem történelmi távlat, de elegendő idő ahhoz, hogy az eseményeket kellő kritikával értékelve és a kezdeti munkát végző, még élő kollégák, kolleginák emlékeit, visszaemlékezéseit felidézve pótolhatjuk eme mulasztásunkat.

A magyar gyógyszerészet újra nagy változások előtt áll. A történelmi példákön okulva kutatnunk kell, hogy a 30-as évek jelenségének, az állástalan gyógyszerészek problémájának ellenkező jelensége ti. az, hogy tömegesen hagyják el gyógyszerészeink a gyógyszerészi hivatást, pályát. Mi lehet az oka?

Szerény igénnyel összeállított dolgozatom nem óhajtott más célt szolgálni, mint a magyar gyógyszerészet haladó múltjának egy jelentős időszakának fellevenítését abból a célból, hogy a magyar szocialista gyógyszerészet, egész fejlődő egészségügyünk szolgálatába állítsuk e történelmi emlékeket is. E célt igénytelen eszközökkel kíséreltük meg elérni. Megállapításainkban, következtetésekben egyes esetekben tévedhetünk. Hallgatóink és kritikusaink vegyék azonban figyelembe, hogy ez minden esetben a fejnek és nem a szívnek és a lelkiismeretnek a tévedése volt. De talán így is sikerült, ha nem is utat, de mezsgyét vágni a további hasonló jellegű, eredményesebb kutatásokhoz. Ez a mi feladatunk és ez nem is kevés.

Összefoglalás

Szerző korábbi adatgyűjtése alapján az 1933/34-es esztendőök magyarországi gyógyszerészeti problémáinak fontosabbjait sorolja fel. A teljesség igénye nélkül főként a szociális problémák megoldatlanságát, a szakmán belüli és azon kívüli nehézségeket, a gyógyszerészeti érdekképviseleti szervezeteknek a kormányzat felé tett felterjesztéseit említi meg. Rámutat arra, hogy a múltból merített ismeretek hasznosítását nem nélkülözheti a jelen fejlődése sem.

Irodalom

1. *Jankó Gyula*: Gyógyszerészi problémák és a falusi gyógyszerész. Gyógyszerészi Közlöny, 1934, 43. szám 710—712.
2. *Jankó Gyula*: Miért ne kaphatna fővárosi patikajogot a vidéki gyógyszerész. Gyógyszerészi Közlöny, 1933, 44. szám 824—825.
3. *Jankó Gyula*: Helyzetjavító indítványok. Gyógyszerészi Közlöny, 1933, 34. szám 640—644.
4. *Jankó Gyula*: Gyógyszerészi problémák és a falusi gyógyszerész. Gyógyszerészi Közlöny, 1934, 44. szám 726—728.
5. *Molnár Mihály*, volt pitvarosi gyógyszerész szóbeli közlése.
6. *Mózes Elemér*, volt algyői gyógyszerész szóbeli közlése, továbbiakban
7. Gyógyszerészi Közlöny 35—50. évfolyamokban megjelenő Magyarországi Gyógyszerész Egyesület közgyűléseinek jegyzőkönyvei, valamint ezen évfolyamok „Vegyesek” címszó alatt megjelent rövidhírek.

III. Залани: Проблемы фармацевтов в 1933—34 годы

Автор на основе более раннего сбора данных перечисляет основные проблемы фармации в Венгрии в 1933—34 годы. Без стремления к полноте в первую очередь автор указывает на нерешенность социальных проблем, на трудности в рамках профессии и вне ее, предложения представительных органов фармацевтов представленных правительству. Он указывает на то, что без использования знаний почерпнутых из прошлого не может обойтись и развитие настоящих времен.

S. Zalányi: Problems of pharmacists in the years 1933—34

On hand of earlier collection of data, the main problems of Hungary's pharmacists of the years 1933—34 are presented. Without the claim for completeness, difficulties within and outside the profession are mentioned as also proposals presented to the government by organisations of pharmaceutical business federations. It is pointed out that the utilisation of knowledges of the past cannot be missed by the development of today either.

S. Zalányi: Probleme der Pharmazisten in den Jahren 1933—34

Anhand früherer Datensammlung werden die wichtigsten pharmazistischen Probleme von Ungarn der Jahre 1933—34 angeführt. Ohne Vollständigkeit zu bestreben, werden hauptsächlich die ungelösten sozialen Probleme, die Schwierigkeiten inner- und ausserhalb des Faches und die von Seiten der Interessenvertretungen der Pharmazisten der Regierung eingereichten Vorschläge erwähnt. Es wird darauf hingewiesen, dass die Verwertung der aus der Vergangenheit geschöpften Kenntnisse auch von der Entwicklung der Gegenwart nicht entbehrt werden dürfen.

(SZOTE Egészségügyi Szervezési Intézete
6724 Szeged, Kossuth L. sgt. 35.)